

העירוב שלנו

מהנעשה ומהנשמע בעירוב השכונתי המהודר / רמות ב' / אלול תשע"ו / גליון מס' 3

מקרה א'

דבר העורך

שוב שמחים אנו לעמוד בפתחו של הגיליון השלישי של "העירוב שלנו" אשר מבאר את מעלותיו של העירוב המהודר רמות ב'.

גיליון זה היוצא לאור עם סיום המחצית השנייה של השנה, עוסק בתקלות האופייניות לתקופה זו. בתחילת האביב הצמחייה גדילה הרבה, ועל כן יש לעקוב שצמחיה זו לא תפסול את העירוב. כמו כן שיפוצים וטיפוח הגינה וכדו' [מקרים ג' - ה'] מצויים במידה מרובה בתקופת הקיץ. וכמובן ששריפות ל"ע [מקרה ב'] מצויות בעיקר בחודשי הקיץ החמים.

אנו תקווה שאף גיליון זה ימלא את ייעודו וילמד וידריך את האברכים המסיירים העוסקים במלאכת הקודש בלימוד כל ההלכות וההידורים, ולבל תצא תקלה מתחת ידם ח"ו. בנוסף, אף שאר תושבי השכונה יחכימו בהלכות אלו.

בברכת כתיבה וחתימה טובה
העורכים

המחיצה . דין "גג הבולט" שייך באופן שיש צמחייה חזקה שאדם בינוני יכול לעמוד עליה, שבכה"ג צמחייה כזו אם היא בולטת מעבר לגדר [באופנים מסוימים שאכמ"ל] היא מסלקת ומפריעה לגוד אסיק. למעשה, ברוב המקרים מעט צמחייה אינה פוסלת, ומ"מ ניתנה הוראה לאברכים המסיירים להדר ולחתוך כל צמחייה שיוצאת מעבר לגדר, ובשביל שלא תתפשט הצמחייה ותגדל עד שתגיע לשיעור הפוסל.

1.

120 ס"מ, וכך הוא גובה רוב הגדרות המצויות, וממילא ברוב המקרים מעט צמחיה שצומחת בצמוד למחיצה אינה מפריעה כלל וכלל. אמנם במקרה שלנו [תמונה מס' 1] הסתמכו על גדר קיימת בגובה 100 ס"מ בלבד, ולכן בגדר זו ישנו חשש שאף מעט צמחיה תמעט מגובה י' טפחים לפי שיעור חזו"א.

לאחר מספר ימים, נתברר שעלול להיות חשש נוסף בזה.

הנה גדר זו מועילה מדין "גוד אסיק", זאת אומרת, השטח של המדרגות הוא מחוץ לרשות הניתרת [שהוא מחוץ לגבולות העירוב המהודר] והגדר גודרת את השטח של החצר שמאחורי הגדר, בגלל שהיא נוסקת כלפי מעלה. ומעתה, כאשר דנים על מחיצה שמועילה מדין גוד אסיק [או במחיצה של גידוד חמישה ומחיצה חמישה שמועילה אף היא מדין גוד אסיק] במקרים אלו יש להקפיד שלא יהיה "גג הבולט" בראש

בדיקת העירוב השכונתי המהודר נעשית ע"י צוות של אברכים יראי שמים שקיבלו הדרכה כיצד לבדוק את העירוב, ומתייעצים בכל ספק עם הרב הפוסק של העירוב - הרה"ג ר' מרדכי ירט שליט"א. עם כל זאת משתדלים שפעם בתקופה יעבור גם הרב הפוסק של העירוב בעצמו על כל תוואי העירוב. בבדיקה זו מתגלים לפעמים דברים קטנים שנשמטו מתחת עיניהם של האברכים, דברים שעלולים לגרום לעירוב שייפסל במשך הזמן, או שמורידים מרמת ההידור שלו.

ויש להביא כאן את אחד הנקודות שהועלו כתוצאה מאחד הסיורים, משום שדנים את הצמחייה לפי הגובה.

בדרך כלל, צמחייה דלילה שצומחת בצמוד לגדר, אינה גורמת כל פסול למחיצות העירוב. הטעם בזה הוא, שדנים את הצמחייה לפי הגובה שיישאר בה לאחר שאדם [בינוני] ידרוך וידרוס על הצמחייה. וביתר ביאור: כאשר יש גדר בגובה 120 ס"מ ובצמוד אליה ישנו שיח בגובה 50 ס"מ, ברוב מוחלט של המקרים אין השיח הזה פוסל את המחיצה. ואף שלעין נראה שיש מחיצה בגובה של 70 ס"מ בלבד, מכל מקום מכיוון שאם אדם [בינוני] היה הולך בצמוד לגדר והיה דורך על השיח, אזי גובה השיח היה מתמעט לשיעור של 10 ס"מ בלבד. א"כ נמצא שלהלכה נחשב שיש פה גדר בגובה של 110 ס"מ שהיא גדר כשרה לכל הדעות.

כאשר בונים עירוב מהודר משתדלים שגובה המחיצות יהיה לכל הפחות

"וועד העירוב" של שכונות רמות ג' וא' שהזדרזו להציע את עזרתם. ברוך ה' הנזק היה מועט מכפי שחששו מתחילה, ואחר עבודה של כחמישה אברכים במשך כמה שעות תוקנו כל צורות הפתח והגדרות.

מספיק זמן כדי לתקנו בצורה הטובה ביותר. ברוך ה', כתוצאה משריפה זו לא היה כל נזק לערוב השכונות.

אמנם, לאחר כמה שבועות, ביום חמישי ח"י באייר הייתה שריפה ענקית בצמוד לשכונתנו, והאש המיסה וקרעה חוטים רבים של צורות הפתח שעוברים ביער. [תמונה מס' 2 - בתמונה נראים ב' אברכים עומדים על גבי האדמה החרוכה ותלוליות האפר, ועמלים להוריד שיירי חוט פלסטיק שניתך על ה"מותחן"].

"וועד הערוב" שלח כמה אברכים ביום חמישי בלילה שיסעו בשבילים שביער החרון, כדי לאמוד את הנזקים, ולדעת האם צריך לבקש עזרה מחברי

ההשגחה ושימת הלב על העירוב אינה מסתכמת בחצי שעה - שעה שעורכת הבדיקה ביום שישי, אלא שייכת היא בכל ימות השבוע. ביום חמישי ד' אייר הייתה שריפה גדולה ביער רמות. בתחילה כאשר ראו האברכים את השריפה, בדקו האם האש מתקרבת לחוטי העירוב, [שעשויים מפלסטיק העלול להימס מהחום] או לא. כאשר הוברר שהאש רחוקה מאד מתוואי העירוב עדיין עלה החשש שמא הכבאיות שנסעו בחופזה בשבילים הסמוכים לצורות הפתח הזיקו את צורות הפתח. בגלל חשש זה התבקשו האברכים המסיירים לצאת לבדיקה מוקדם מהרגיל שאם ח"ו ארע נזק יהיה

הפתח. וא"כ בנידו"ד, האדם הנמצא בסמוך לצורת הפתח במיקומה ה"חדש" [והיינו בתוך השטח המסומן בנקודות בתרשים התחתון] אינו גורר מכיוון רוח מערב ע"י מחיצות הבית אלא רק ע"י צורות הפתח, [ומשום שמחיצת החצר עושה "סילוק מחיצה" ואכמ"ל] ונמצא שאינו גורר ב"עומד מרובה" לשיטת הרמב"ם. משא"כ בזמן שתוקן העירוב במקום זה, [התרשים העליון] האדם הנמצא בסמוך לצורת הפתח, [והיינו בסמוך לאות א' המסומנת בתרשים] היה גורר מכיוון רוח מערב ע"י רוב מחיצות

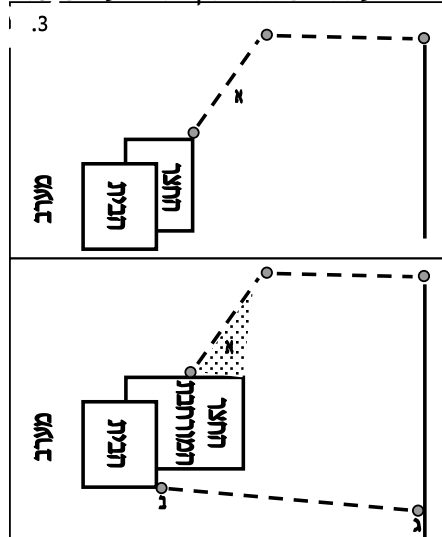
הרמב"ם שסובר שיש לבנות את היקף המחיצות באופן שב' רוחות מההיקף יהיו באופן שרובם עשויים מגדרות שלמות, ורק מיעוטם יהיו מצורות הפתח. בהלכה זו מחמירים כחששו של החזו"א בהבנת שיטת הרמב"ם ומקפידים שב' הרוחות הנ"ל יהיו באופן שעשויים זה כנגד זה, ולא כהבנת ה"לחם משנה" (פ"ד מסוכה ה"ב) שסובר שמועיל אף באופן שב' רוחות העשויות כמין גא"ם יוונית [כמו האות רי"ש].

בנוסף חוששים עוד לדעה הסוברת [והיא דעת הגר"מ רוזנר שליט"א] שאף לגבי שיטת הרמב"ם יש להקפיד שלא יהיה "סילוק מחיצה" בין המחיצה לבין צורות הפתח, ויבואר דין זה לפי הדוגמא שהתעוררה בנידון דידן. [תרשים מס' 3]

כאשר תיקנו את הערוב במקום זה לפני מספר שנים, קבעו את העמוד של העירוב בפנית החצר [וכפי המבואר בתרשים העליון]. במהלך השיפוצים, בעלי הבית הרחיבו את החצר שלהם, ובכך נמצא שכביכול העמוד זז ממקומו הקודם בכשני מטרים לכיוון מערב. [וכפי המבואר בתרשים התחתון]. והנה דעת הגר"מ רוזנר שליט"א היא, שיש להקפיד שכל מקום ומקום ברשות היחיד יהיה גורר באופן שהאדם הנמצא בו גורר ע"י רוב מחיצות ומיעוט צורות

כפי שהובא לעיל, מידי תקופה מגיע הרב הפוסק של הערוב לבדוק את הערוב. בחודש מנחם-אב בדק הרה"ג ר' מרדכי ירט שליט"א את הערוב וגילה בעייה חדשה. באחד הבתים שבקצה השכונה נעשו שיפוצים, ובעל הבית הרחיב את חצירו על חשבון השטח הריק שליד ביתו, ובכך נוצר המצב שהעמוד של צורת הפתח איננו בפנית החצר [וכפי שהיה בתחילה] אלא באמצעיתו, וכפי שיבואר בציור דלהלן. מכיוון שצורת הפתח נשארה טובה, האברכים המסיירים לא שמו לב לשינוי הקטן שנוצר במיקומו של העמוד. שינוי זה אף שהוא שינוי קטן מ"מ גרם הוא חיסרון בהידור של העירוב וכדלהלן.

ב"עירוב שלנו" מקפידים על שיטת

ומיעוט צורות הפתח.

עוד באותו ערב שבת שהתגלתה בעייה זו, הזדרזו חברי "וועד הערוב" לדאוג לשלמות העירוב על כל הידוריו ודקדוקיו, והפתרון שנעשה היה כדלהלן. בפינה הדרומית של בית זה היה עמוד נוסף של צורת הפתח. [מסומן באות ב'- בתרשים התחתון] עמוד זה לא היה בשימוש, מכיוון שהרחיבו את גבולות הערוב בעוד כמה מטרים [וזאת בשביל לכלול את פח האשפה ("הצפרדע") בתוך גבולות הערוב, ועל מנת שמי שזורק את

אשפתו בשבת, לא ייצא מגבולות הערוב]. אך מכל מקום אפשר היה עדיין להשתמש בו. ביום שישי זה קבעו "לחי" [שמשמש כעמוד נוסף של צורת הפתח] בצד המזרחי של הרחוב, [מסומן באות ג'- בתרשים התחתון] וכן היה חוט בין העמודים הנ"ל. [תמונה מס' 4 - בעמוד הקודם]. באופן זה, צורת הפתח הנ"ל היא סוף הערוב המהודר והאדם הנמצא בתוך הרשות בסמוך אליה גדור מרוח מזרח ברוב מחיצות ומיעוט צורות הפתח, ומצד רוח צפון אין צריך כלל לדין "עומד

מרובה" לשיטת הרמב"ם, משום שהיא הרוח הרביעית של הרשות. [ומי שיעבור את צורת הפתח הנ"ל כדי לזרוק את הפח וכו' אכתי יהיה גדור בערוב הכשר לכתחילה, אך לא לפי כל החומרות הקיימות].

בעז"ה לאחר סיום הבנייה באזור זה יעבירו את העמוד שנמצא כעת באמצע המחיצה של החצר לפינת החצר [דהיינו לפינת החצר אחרי ההרחבה וכבתרשים העליון] ושוב גם סוף הרחוב יהא נותר לפי שיטת הרמב"ם ולפי כל הדעות.

מקרה ד'

בערש"ק פרשת עקב התשע"ו, בוילה שבקצה השכונה כרתו שני עצים ענקיים בגובה כעשר מטר כל אחד, והפילו את אחד מהעצים הנ"ל [בשלמותו] על צורת הפתח. עץ זה, מלבד מה שהוא קרע את צורת הפתח, ענפיו אף גרמו שלא יוכלו להעביר את החוט של צורות הפתח ביניהם. כמו כן גרמו הענפים הנ"ל שנוצרה "מחיצה תחת צורת הפתח", וכידוע בעירובים המהודרים חוששים שמחיצה זו מחלקת ופוסלת היא את צורת הפתח. בסיעתא דשמיא, האברך שבדק את הערוב הגיע למקום זה בדיוק בזמן שהפועלים גמרו את עבודתם. האחראי על הפועלים היה יהודי מסורתי, ומייד כאשר שמע שהעץ מפריע לקשור את החוט של העירוב, הורה הוא לפועלים שלו לחתוך את ענפי העץ שמפריעים למעבר של החוט.

אמנם, אף שעתה אפשר לקשור את החוט אבל עדיין ענפי העץ יצרו "מחיצה תחת צורת הפתח", ולכן המשיך האברך שבדק את הערוב לבקש מהאחראי הנ"ל, לחתוך את הענפים הצמודים לקרקע בגובה של ג' טפחים, [בחלק שתחת החוט של צורת הפתח] ובכך מחיצה זו תחשב כ"מחיצה תלויה" שאינה נחשבת כמחיצה וממילא אינה פוסלת את צורת הפתח. האחראי הנ"ל סירב להמשיך לחתוך את העץ, ואמר

שמספיק שהחוט קשור וזהו...

האברך המסייר תהה מה לעשות, ופתאום בעזר ממעל עלה בליבו הרעיון לשאול את בעלי הבית האם הם מתכננים לפנות את העץ הנ"ל. בעלי הבית ענו ש"עד יום שלישי הקרוב בטוח שהם יפנו את העץ". והנה נפסק בשו"ע (סי' שע"ב) שתבן וקש שעתידי לפנותו אינו מתבטל לקרקע, ולפי"ז הוראת מורי ההוראה שגם עצים וכדו' אם עתידים לפנותם אינם נחשבים כ"מחיצה חשובה". ומעתה אף בנידו"ד אין עץ זה נחשב כמחיצה חשובה שמחלקת את צורת הפתח לשניים.

לאור פסק זה, הזדרז אחד האברכים לטפס על גזע העץ [השוכב] ובעזרת אברך נוסף העבירו את החוט מעל העץ וקשרו את החוט לעמוד, וצורת הפתח הוכשרה לכתחילה. [תמונה מס' 5 - הקו השחור מדגיש את החוט שנמתח מעל העץ] [למעשה, בסיור השבועי שביום שישי שלאחר מכן נמצא שעל אף שפינו את העץ, עדיין נשארו ערימות של גזם שהיו בחשש מחיצה תחת צורות הפתח, ועל כן הזדרזו ב"וועד העירוב" לשלוח כמה בחורים נמרצים (שהיו עדיין בחופשת בין הזמנים) לפנות את כל הצמחייה שמתחת צורת הפתח].

והנה העיר א' האברכים שליט"א שמלבד הבעיות שצוינו לעיל ישנה בעייה נוספת והיא, שלא נשאר גובה של י' טפחים בין העץ לבין החוט של צורת הפתח. שהרי אחד מהדינים של צורת הפתח הוא שיהיה בחללה גובה של י' טפחים, וא"כ נמצא שכביכול במקום שהחוט עובר על גבי העץ אין צורת הפתח.

אמנם בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ט) מבואר שלא כדבריו, שכתב שסגי שיהיה חלל של ד' טפחים בגובה י' טפחים במקום אחד בצורת הפתח ולא צריך שיהיה גובה י' טפחים לכל רוחב צורת הפתח. בנוסף כתב החזו"א שם שאם יש מחיצה שאינה קבועה תחת צורת הפתח, אין מחיצה זו מפריעה, ועל כן אפשר היה להשאיר את העץ במקום זה בשבת וללא כל חשש.

במקרה הקודם שוב נוכחים אנו לדעת את גודל הסייעתא דשמיא שמלווה את הערוב השכונתי המהודר מזווית נוספת וכדלהלן. ההוראה שניתנה לאברכים המסיירים הייתה לבדוק את הערוב בצהרי יום שישי אך לא יאחר מ-3-4 שעות לפני שבת על מנת שיהא מספיק זמן לתקן את הערוב במקרה של תקלה. והנה בימים כתיקונם נוהג האברך שבדק את הערוב באותו שבוע לצאת לסיור בשעה 12:15 בצהריים. בשבוע זה בגלל ימי בין הזמנים התעכב האברך הנ"ל ויצא לסיור רק בשעה 13:15. אם ביום זה האברך הנ"ל היה יוצא בשעה הרגילה, היה סיכוי גדול שהיה עובר במקום זה עוד לפני שהתחילו להוריד את העץ, והיה ממשיך בדרכו כבכל שבוע, ולא היה מעלה בדעתו שבעוד כמה דקות יבוא מנוף ופועלים שיחתכו את העץ ויפילו אותו על צורת הפתח.

אמנם באמת, ברוב העירובים השכונתיים, הסיכוי שהיקף המחיצות יינזק מצהרי יום שישי עד מוצאי שבת הוא קטן מאד, [כי שכיחות התקלות נמוכה באופן כללי וכ"ש בזמנים אלו (ומשום שלא עובדים ביום שישי בצהריים וביום שבת קודש)] ולכן אפשר לסמוך על כך שהיקף המחיצות נשאר תקין בשבת. וביותר מזה, אף אם ארע שהערוב התקלקל בשבת ולא נודע הדבר, מ"מ לא עבר המטלטל כל איסור וכדלהלן. [אמנם, בערובים עירוניים ובמקומות שמצוי שקורעים את הערוב וכדו' הדין שונה ופשוט. ויש לברר את שכיחות התקלות ואם הוי בגדר מיעוט המצוי וכדלהלן].

הנה, יעויין בשו"ת דובב מישרים (לגאון מטשעבין ח"ב סי' כ"ח) שנשאל על ה"ערוב עירוני" של תל אביב, האם סגי לבדוק רק ביום חמישי או שישי חיוב לבדוקו ביום שישי בדווקא. והשיב שם דמעיקר הדין אף שהקלקולים המצויים בערוב זה הם בגדר "מיעוט המצוי" מ"מ יש לסמוך על החזקה בזה,

[ואינה כ"חזקה העשויה להשתנות"] ומשום שהמיעוט המתקלקל בא ע"י מעשה, יעויין ש'ראיותיו. ומ"מ הוסיף שמהיות טוב נכון לבדוק את הערוב אף סמוך לשבת קודש. [ואף שיש חשש שיתקלקל הערוב בין הבדיקה ביום שישי עד מוצאי שבת מ"מ הכא החזקה אלימה יותר יעויין"ש].

ועויין בחזו"א (קובץ אגרות ח"ג סי' ק"ה) שהעיר על דבריו וכתב שאי אפשר לסמוך על "ערוב עירוני" כלל דחיישין שמא הערוב נקרע בין הבדיקה לבין מוצאי שבת. וזה לשונו: "הנידון שלא נזדמן אף פעם אחת כשבדקים את העירובין ביום ה' ועש"ק שימצאו שהצוה"פ כולם קיימות... ובכל פעם שמוצאים מקולקל הספק אם נתקלקל אחר השבת או קודם השבת [לאחר התיקון] דהסיבות שמתקלקלות בהן הן מצויות בכל יום, ותיכף אחר התיקון". אמנם לא התבאר בדברי החזו"א מה התשובה על ראיותיו של הרב מטשעבין שאפשר לסמוך על החזקה כיוון שהשינוי בא ע"י מעשה.

ומעתה נעבור לחשב את הדברים. הנה אם כל שבוע ושבוע מתגלית תקלה אחת בלבד, יוצא שהסיכוי שהערוב יהיה כשר במשך כל השבת עומד הוא על כשביעית שהוא כ-17%. [חישוב זה אינו כולל את השעות שביום שישי אחר שנבדק הערוב, ולפי"ז השיעור האמיתי הוא כ-20%. אמנם לאידך גיסא כמות התקלות שקורות בשב"ק הם מועטות בגלל שאין עבודות ציבוריות בשבת ועל כן קשה לומר שיעור מדויק בזה]. ובאופן שמתגלה יותר מתקלה אחת בכל שבת אז הסבירות שהערוב יהיה מקולקל בשבת עולה בהתאם ופשוט.

והנה, שיעור "מיעוט המצוי" הנהוג הוא כ-10% [כן שמעתי מא' ממורי ההוראה שאף ההכשרים המהודרים אינם חוששים לפסולים הקיימים בבשר ועופות וכדו' באופן שהשכיחות שלהם היא פחות מעשר אחוז]. ומעתה, לפי

המציאות בימינו בחלק מהעירובים העירוניים [ויש לברר את המציאות אצל האחרים] הסיכוי שהערוב ייפסל בשבת הוא בגדר מיעוט המצוי, א"כ נמצא שההיתר לסמוך על עירוב עירוני כזה תלוי במח' הרב מטשעבין והחזו"א, ולהלכה למעשה כל אחד ישאל את רבותיו.

אמנם ב"ערוב שכונתי", שכיחות התקלות מועטת מכפי שכתב החזו"א, ובמיוחד ב"ערוב שלנו" שיעור התקלות הפוסלות את הערוב עומד על כפעם אחת בחודשיים [ומשום שרוב תוואי הערוב עובר ביער ובמקומות שאין מצוי שם מכוניות ובני אדם], על כן נמצא שהסיכוי שהערוב יהיה פסול בשבת עומד על כשני אחוז בלבד [6 מתוך 365 יום] שהוא פחות ממיעוט המצוי, ועל כן נראה שלהלכה למעשה אין לחוש כלל שהערוב יהיה פסול בשבת.

ואף אם פעם אחת ייפסל הערוב בשבת, מכל מקום המטלטל לא עבר בזה כל איסור. הראייה בזה היא, שהנה כל אדם שאכל אלפי עופות במשך חייו, מן הסתם אכל עוף שניקב הלב או הקורקבן שלו וכדו', דמכיוון שלא בודקים את כל הפסולים המבוארים במשנה (חולין דף נו.) שפוסלים את העוף [ומשום שפסולים אלה אינם "מיעוט המצוי"], על כרחך שמבחינה סטטיסטית פעם בכמה שנים אכל עוף "טרף", והביאור בזה הוא שבהכי לא אסרה תורה ואין העוף הזה נחשב כעוף "טרף" [ואינו מטמא את הלב], א"כ ה"ה לדידן בהכי לא אסרה תורה את הטלטול ונחשב כביכול הערוב היה כשר ודו"ק.

ומלבד זאת המטלטל באיסור ובאופן שסבור שיש עירוב כשר, בכה"ג נחשב כ"מתעסק" בלבד, [וכידוע יש הסוברים שאין במעשהו כל איסור ויש החולקים וסוברים שהוי מעשה אסור רק דפטור מחטאת, ויעויין עוד בחוט שני ח"א עמ' קע"ג] וא"כ אחר כל זאת ודאי שאין לחוש ב"ערוב שלנו" שהערוב נפסל בשבת.